

Kristián
Stacho

12. medzinárodná kantovská vedecká konferencia – správa



Tradícia je podstatná súčasť ľudských životov, pretože potvrdzuje dôležitosť a relevantnosť určitých ideí a skutkov nielen pre minulosť, ale rovnako aj súčasnosť a budúcnosť. Je dôkazom toho, že cieľavedomá ľudská aktivita prináša zmysel, ktorý objavuje nielen samotný autor, ale aj ďalší ľudia, ktorí si takýto spôsob aktivity osvojujú.

V uvedenom zmysle možno označiť vedecké sympóziu, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 15. a 16. mája 2015 na pôde Prešovskej univerzity, za tradičné. Už 12. pokračovanie medzinárodnej kantovskej vedeckej konferencie, organizované tímom výskumných pracovníkov okolo profesora Ľubomíra Belásu, totiž privítalo bádateľov z viacerých krajín sveta, ktorí predstavením príspevkov vzťahujúcich

sa na dielo nemeckého filozofa Immanuela Kanta preukázali nielen význam ideí tohto veľikána pre súčasnosť, ale zároveň potvrdili relevantnosť pokračovania v úsilí organizovať ďalšie takéto vedecké aktivity v budúcnosti.

12. medzinárodná kantovská vedecká konferencia, ako výstup grantového projektu VEGA 1/0238/15 *Kantove idey rozumu a súčasný svet*, ponúkla priestor pre široké spektrum príspevkov nadväzujúcich rôznorodým spôsobom na dielo nemeckého veľikána.

Podujatie otvoril svojím príhovorom predseda organizačného výboru a vedúci riešiteľ týchto projektov prof. PhDr. Ľubomír Belás, CSc., ktorý okrem spomenutia bohatej tradície naznačil i určitý trend smerovania ďalšieho bádania v rámci myšlienkového dedičstva königsberského filozofa.

Počas prvého dňa plenárnych vystúpení sa so svojimi príspevkami predstavili

zahraniční autori, ktorí pricestovali z viacerých kútov Európy, konkrétne z Nemeckej spolkovej republiky, Poľskej republiky a Ruskej federácie. Ako prvý vystúpil súčasný predseda *Kant-Gesellschaft* v Nemecku a renomovaný kantológ prof. Dr. Bernd Dörflinger z Univerzity v Triere, ktorý predstavil štúdiu *Právne a etické aspekty Kantovej idey mieru*. V rámci svojho príspevku objasňoval tézu, že trvalý mierový stav v podobe svetovej republiky sa podľa Kanta konštituuje na základe morálnej motivácie ľudí, jeho následná existencia sa však môže udržiavať iba vďaka právnym pohnutkam jeho členov. Druhou vystupujúcou bola redaktorka *Kant-Studien* a zástupkyňa *Kant-Forschungsstelle* Dr. Margit Ruffing, prichádzajúca zo srdca kantovského výskumu v Nemecku, Univerzity Johanna Gutenberga v Mainzi, ktorá s príspevkom *Kantov jazyk pravdovravnosti* predstavila Kantovo chápanie jazyka a reči ako súčasti praktickej filozofie tohto nemeckého filozofa a zdôraznila význam pravdovravnosti ako povinnosti pri medziľudskej komunikácii.

Po diskusii k týmto príspevkom a následnej prestávke vystúpili so svojimi referátmi poľskí profesori a členovia *Poľského kantovského tovarišstva* Miroslaw Żelazny a Tomasz Kupś z Univerzity Mikuláša Kopernika v Toruni. Prvý menovaný predniesol filologicko-filozofický príspevok na tému *Problém mravov vo svetle slovanských jazykov*, v ktorej identifikoval možné ťažkosti a odchýlky súvisiace s prekladom kantovských pojmov „morálka“, „etika“ a „mravy“ v niektorých slovanských jazykoch. Druhý menovaný sa vo svojom výstupe s názvom „*Náboženský kontext Kantovej idey „večného mieru“*“ zameral na nie príliš známu skutočnosť, že sa prítomnosť filozofického chiliazmu v diele nemeckého mysliteľa objavuje už pred vydaním spisu *K večnému mieru* (1795), čo dokazuje idey pacifizmu a odporu voči násilnej okupácii už v predošlej tvorbe tohto filozofa.

Tretie plenárne zasadnutie otvoril svojou štúdiou *Kant a téza o doux commerce*. O *vztahu obchodného ducha, práva a mieru v Kantovej filozofii dejín* ďalší člen prestížnej *Kant-Gesellschaft* apl. prof. Dieter Hüning z Univerzity v Triere. Hüning sa pokúsil bližšie určiť špecifickú úlohu, ktorú zohráva „obchodný duch“ v Kantovej filozofii dejín a práva, ako aj predstaviť, aký vzťah má tento pojem k téze *doux commerce*. Po tejto rozsiahlej prednáške sa pred erudovanú spoločnosť postavila dr. hab. Kinga Kaśkiewicz z Univerzity Mikuláša Kopernika v Toruni, ktorej esteticko-filozofický výstup s názvom *Chápanie „prekrásneho ducha“ podľa Friedricha Schillera ako kritika Kantovej etickej povinnosti* mal za úlohu posúdiť snahu Schillerovej estetiky kriticky zhodnotiť etiku I. Kanta.

Záverčné zasadnutie dňa bolo zastúpené príspevkami dvoch ruských odborníkov prof. Dr. S. A. Nižnikova, PhD. (*Antropológia Viktora Nesmelova a Immanuela Kanta: pro et contra*) a doc. Dr. A. M. Orechova (*Sociálny obraz*

sveta vo filozofickej tvorbe I. Kanta) z Ruskej univerzity Družby národov v Moskve, ako aj mladého nemeckého vedeckého pracovníka S. Schlütera z Westfálskej Wilhelmovej univerzity v Münsteri (*Kantovo svetoobčianstvo a stoici*).

Sobota 16. mája sa niesla v duchu príspevkov slovenských vedecko-výskumných pracovníkov. Plenárne zasadnutia otvoril prof. PhDr. Ľubomír Belás, CSc. s aktualizácnym príspevkom *Kantova praktická filozofia v kontexte súčasnosti*. Vyzdvihuje v ňom normatívny potenciál praktickej filozofie Immanuela Kanta, ktorý predstavuje ako sľubný nástroj na posúdenie krízového stavu spoločnosti na Slovensku. Po tejto závažnej filozofickej sonde do sociálneho života sa pozornosť poslucháčov obrátila k filozoficko-estetickému pohľadu na Kantovu praktickú filozofiu. Tento rozmer zvýraznila vo svojom príspevku *Medzi možnosťou a skutočnosťou umeleckej a estetickej praxe 20. storočia* prof. PhDr. Jana Sošková, CSc. Jej príspevok sa podobne ako u predošlého rečníka snaží preukázať aktuálnosť a produktívnosť Kantových úvah, avšak pre estetickú prax 20. storočia, ale i 21. storočia.

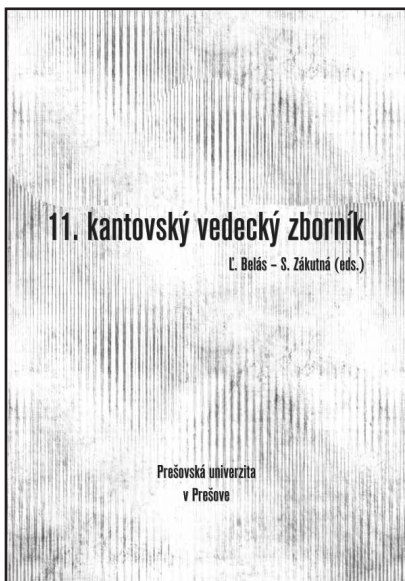
V poradí 6. plenárne stretnutie otvoril doc. PhDr. Eugen Andreanský, PhD. z Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach článkom *Kantova teória humoru z pohľadu súčasných interpretácií*. Zaujímavú a zároveň inovatívnu tému zvolila doc. Mgr. Sandra Zákuťná, PhD. z hostiteľskej univerzity, ktorá v rámci svojej štúdie *Práca Štefana Tichého Philosophische Bemerkungen über das Studienwesen in Ungarn (1792) ako prvá reflexia Kantovej filozofie na Slovensku* skúma dobový vplyv Kanta na myslenie slovenského profesora Štefana Tichého. Autorka v príspevku komparuje o. i. návrhy univerzitného štúdia u Tichého a Kanta. K rozšíreniu tematickej bohatosti konferencie prispela i PhDr. Kristína Bosáková, PhD., ktorá prezentovala referát s názvom *Kantovský obrat v Gadamerovej hermeneutike*, ktorý ponúkol ďalšiu inšpiratívnu komparáciu dvoch veľkých predstaviteľov filozofie a zároveň priniesol dôkaz zásadného vplyvu nemeckého filozofa na myslenie 20. storočia.

Záverečná časť konferencie bola zastúpená vystúpeniami troch autorov. Ako prvý predstavil svoju prácu PhDr. Marek Stachoň, PhD. z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Jeho referát s názvom *Kant a sociálna kritika* ponúkol širší pohľad na otázku sociálnej kritiky, v ktorom okrem odkazu I. Kanta predstavil i názory K. Marxa, frankfurtskej školy a niekoľkých súčasných autorov. Mgr. Eva Zelizňáková ako členka riešiteľského kolektívu domácej univerzity si zvolila za predmet svojho článku *Povinnosť dôstojného života v Kantovom systéme práva*. V článku zdôraznila hodnotu slobody ako práva, ktoré je nevyhnutné podporovať na dosahovanie dôstojného života. Mgr. Peter Kyslan sa v príspevku *Multikultúrna výchova verzus Kantova výchova k svetoobčianstvu* zamerlal na kritickú analýzu ambícií multikulturalizmu v podobe multikultúrnej výchovy na pozadí Kantovej

idey kozmopolitizmu a pedagogickej teórie.

Na záver môžeme konštatovať, že táto konferencia opätovne priniesla pestrú škálu fundovaných a kvalitných počinov, ktoré odhalili nielen šírku odkazu königsberského filozofa Immanuela Kanta, ale zdôvodnili tiež zmysel aktualizovať jeho dielo pre súčasnosť. Kvalitná organizácia, ako aj fundovanosť prednášajúcich autorov afirmovala vysokú úroveň tohto podujatia, čím sa nadviazalo na doterajšiu tradíciu, ale ponúkol sa i dôvod na ďalšie bádanie a vedecko-výskumné aktivity orientujúce sa na dielo tohto nemeckého filozofa.

Mgr. Kristián Stacho
Inštitút filozofie
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita
kristian.stacho@smail.unipo.sk



11. kantovský vedecký zborník predstavuje završenie už štvrtého vedecko-výskumného projektu venovaného výskumu I. Kanta na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity. Práve v čase jubilea kantovského výskumu v Prešove v období rokov 2004 – 2014 pod vedením prof. PhDr. Ľubomíra Belása, CSc. sa v roku 2014 končil aj výskum riešiteľského kolektívu projektu VEGA 1/0261/12 *Filozofické dedičstvo I. Kanta a súčasnosť IV. Philosophia et res publica*.

Autorov príspevkov v tomto zborníku je možné rozdeliť do dvoch kategórií, prvú tvoria domáci autori a riešitelia grantového projektu, druhá je reprezentovaná zahraničnými spolupracovníkmi z Ruska. Zborník

otvára príspevok Jany Soškovej *Paradoxy kritiky Kantovej estetiky v estetických teóriách 20. storočia*, ktorý analyzuje hlavné línie kritiky Kantovej estetiky v estetickej teórii a filozofii umenia 20. storočia. Sústreďuje sa na problém nezainteresovanosti estetických súdov, na chápanie povahy a zmyslu umenia, na odmietnutie Kantovho odlišenia remesla a umenia a na Kantovo chápanie umelca. Autorka upriamuje pozornosť na názory A. C. Danta, R. Shustermana, R. Passeronu a ďalších a poukazuje na nedorozumenia výkladu Kantových názorov, ktoré sú zdrojom paradoxov možnej aplikácie Kantovej koncepcie voči reflexii umenia najmä druhej polovice 20. storočia.

Eugen Andreanský v štúdiu *Kantovo chápanie hudobného umenia* ponúka náčrt základov filozofie hudby I. Kanta. Príspevok sa zameriava na objasnenie chápania

hudby v intenciách Kantovej estetiky, ako aj v širšom kontexte jeho filozofie. Špeciálna pozornosť je venovaná Kantovým úvahám o mieste hudby v rámci tzv. krásnych umení a autora zaujíma aj to, akým spôsobom inšpiroval Kant rozvoj súčasnej hudobnej estetiky, čo so sebou prináša úvahy o type formalizmu, ktorý je príznačný pre kantovské poňatie hudobného umenia.

Štefan Haško interpretoval Kanta z hľadiska estetiky a v príspevku *Téma exemplárnosti geniálnych diel v Kantovej (ranej a neskoršej) teórii umenia*, vychádzajúc pritom najmä z Kantovej *Kritiky súdnosti*. Autora zaujímajú dve konkrétne otázky, ktoré sa pokúša zodpovedať pomocou Kantovej ranej teórie génia, vypracovanej Giorgiom Tonellim: čo zo vzácneho a vzorového diela je vlastne predmetom nasledovania pre tvorbu ostatných umelcov a v akom zmysle a do akej miery môže byť vzorovosť geniálnych diel prínosná pre tvorbu talentovaných autorov ako aj ostatných géniov.

Kristína Bosáková v štúdiu *Gadamer a Kantova „metafyzika“* skúma, ako sa Gadamer stavia ku Kantovmu pokusu o obsahovú inováciu starej metafyziky, a konštatuje, že predmetom Gadamerovho výskumu nie je Kant ako teoretik poznania, ale Kant ako metafyzik, filozof, ktorý sa snaží posunúť metafyzické témy z epistemologickej oblasti do oblasti etickej. Kantova metafyzika mravov predstavuje pre Gadamera nesmierne cenný pokus o novú obsahovú náplň starej, z epistemologického hľadiska nespoľahlivej metafyziky. Ten by mal mať za následok zmierenie filozofického myslenia s vedeckým, čím by filozofii znovu navrátil jej pôvodné, dôstojné postavenie.

Marek Stachon sa v príspevku *Kant a sociálne aspekty ľudskej dôstojnosti* zaoberá problémom ľudskej dôstojnosti u Kanta z etického hľadiska i z hľadiska sociálnych vzťahov. Skúma ľudskú dôstojnosť v kontexte možnosti vzájomnej kooperácie ľudí, ochrany človeka, uznania jeho miesta v spoločnosti a uznania hodnoty jeho existencie a činnosti, pričom v tomto zmysle ide podľa autora o sociálnu kritiku a reflexiu sociálnej identity.

Peter Kyslan sa svojou štúdiou *Rousseau a Kant: Kritika kultúry* myšlienkovito orientuje na oblasť Kantovej filozofie kultúry. Autor deklaruje filozofickú väzbu Rousseaua a Kanta a na tomto základe poukazuje na podobnosti a odlišnosti kritických výkonov oboch učencov. V závere naznačuje i kritickú potencialitu Kantovho konceptu kultúry vo vzťahu k súčasnej dobe.

Eva Zelizňáková v texte *Trest podľa Kanta* poukazuje na Kantov indeterministický postoj k problematike trestu ako fundamentálnemu aspektu zákonnosti a vychádza z chápania trestu ako garancie zvrchovanosti a účinnosti verejného práva v určitom priestore a čase. Zameriava sa na účel Kantovej koncepcie trestu z hľadiska jeho dvoch odlišných funkcií: retribučnej a preventívnej. Jeho teória trestu sa podľa autorky bežne poníma ako čisto

retribučná, a znenie príslušných pasáží *Metafyziky mravov* túto interpretáciu zdanelivo podporuje, preto sa v príspevku pokúša preukázať odôvodnenosť preventívneho prvku v Kantovom ponímaní teórie trestu.

Ján Lajčák sa štúdiou *Kant, Machiavelli a problém dejín* pokúša o zaujímavú komparáciu renesančného mysliteľa Niccola Machiavelliho a Immanuela Kanta. Ústrednou témou textu je problém filozofického spracovania dejín a dôraz na relevantnosť oboch filozoficko-dejinných odkazov.

Ďalším zaujímavým porovnávacím príspevkom je práca Ondreja Marchevského *V. I. Vernadskij o význame tvorby I. Kanta pre rozvoj filozofie a prírodných vied*, v ktorom sa autor pokúša preniknúť k východiskám a argumentácii Vernadského tvrdení adresovaných Kantovi. Príspevok sa snaží o priblíženie Vernadského záujmu o tvorbu Kanta v dvoch rovinách: úvahy Vernadského o Kantovi ako o filozofovi a ako o prírodnom vedcovi.

Zahraniční spolupracovníci na grantovom projekte prispeli dvoma štúdiami v ruskom jazyku. Sergej A. Nižnikov v príspevku *Tvorba I. Kanta v interpretácii P. D. Jurkeviča* obracia pozornosť na interpretácie Kanta v ruskom filozofickom prostredí. Venuje sa jednému z prvých významnejších interpretátorov Kanta v Rusku na začiatku 19. storočia Pamfira Daniloviča Jurkeviča. Autor kriticky zhodnotil jeho chápanie Kantovho odkazu, poukázal na protirečenia a konfrontoval ho s interpretáciou jeho žiaka Vladimíra Solovjova. O Kantovi ako o významnom filozofovi sa v Moskve rozprávalo už v 80. rokoch 19. storočia a od tej doby sa začína postupne študovať jeho tvorba. Už na začiatku 19. storočia sa v Rusku začínajú objavovať preklady niektorých Kantových diel. Hodnotenia jeho tvorby boli veľmi rôzne: od epigónskeho preberania názorov až po zúrivé odmietanie. Rovnako rozdielne sú aj porovnania názorov Kanta napríklad s tvorbou Dostojevského. Zaujímavú analýzu filozofického dedičstva I. Kanta prináša Pamfir Danilovič Jurkevič (1827 – 1874), ktorý bol profesorom filozofie na Moskovskej univerzite. Vo svojej práci *Rozum v učení Platóna a skúsenosť v učení Kanta* (1866) preferuje učenie Kanta v neprospech učenia Platónovho a snaží sa tiež svojším spôsobom „zmieriť“ ich rozdielne gnozeologické pozície. V spojení s touto snahou Jurkeviča je zaujímavé, ako hlboko preniká do podstaty myšlienok Kantovej filozofie. Osvojuje si ich, no robí závery rozdielne v porovnaní s Kantom. Je možné tvrdiť, že interpretácia učenia Kanta Jurkevičom predstavuje jeden z prvých prejavov skúsenosti z čítania Kanta, ktorý protirečí Kantovi. V výsledkoch tradičnej metafyziky Jurkeviča je možné badať, že závery kritickej filozofie Kanta sú ním ešte nepoznané, a preto sa Jurkevič snaží zaujať kompromisné stanovisko, zmieriť nezmieriteľné protiklady, spojiť nespojiteľné. Značne hlbšie do učenia Kanta prenikol žiak Jurkeviča Vladimír Solovjov, a preto aj jeho vzťah ku Kantovi je úplne iný. Solovjov presnejšie identifikoval tie protirečenia, ktoré sa odhaľujú

v spojení s jeho „filozofiou všejednoty“ a perspektívami, ktoré odkrýva nová ontológia viery založená na transcendentálnej filozofii Kanta.

Andrej M. Orechov vo svojom príspevku „*Večný mier*“ alebo „*večná vojna*“? (*I. Kant versus C. Clausewitz*) ponúkol zaujímavú komparáciu záverov filozofa I. Kanta a vojenského teoretika C. Clausewitza. Na základe tohto porovnania Orechov deklaroval rozdielne chápanie vojny ako politického nástroja u spomínaných mysliteľov. V prácach I. Kanta *K večnému mieru* (1795) a C. Clausewitza *O vojne* (1832) sa problematizujú podobné otázky: vojna a mier ako spôsoby spolunažívania rozličných štátov vo svete. Podľa Kanta je vojna prežitkom prírodného, primitívneho, necivilizovaného stavu spoločnosti. Problémy medzi jednotlivými stranami sa neriešia na súde, ale za pomoci sily. Clausewitz tvrdí, že vojna predstavuje prirodzené pokračovanie politiky. Ak sú v mierových podmienkach vzťahy medzi stranami (vrátane štátov) budované diplomatickou cestou, tak v prípade vojny prichádzajú k slovu ozbrojené sily. Je to rovnako prirodzené ako mierové diplomatické vzťahy. Ak je Kant presvedčený, že náležitá mierová dohoda nemôže byť nikdy príčinou novej vojny, tak na druhej strane úvahy Clausewitza smerujú k tomu, že vojna a mier sú len dve formy tej istej stratégie. Prechod od stratégie vo forme „mier“ k stratégii vo forme „vojna“ môže byť spojený so zmenou politického kurzu štátu v otázkach bezpečnosti či upevnenia jeho pozícií na medzinárodnej scéne.

Zborník je vydaný v elektronickej forme a je zverejnený na webstránke Univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity v Prešove:

<http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Belas1>

Ľubomír Belás, Sandra Zákutná